

pomoshch', vozvrashchenye v zhyzn': Mat. Vserossyyskoy nauchno-praktycheskoy konferentsyy. – M., 1998. –S. 73-74. 15. **Samoukyna N. V.** Symbyotycheskye aspekty otnoshenyy mezhdu mater'yu y rebenkom // Voprosy psykholohyy. – 2002. – № 3. – S. 67-81. 16. **Selyhman M.** Обычные sem'y, osobyye dety: [per. s anhl.] / Selyhman M., Darlynh R. – M.: Terevynf, 2007. – 368 s. 17. **Sorokyn V. M.** Kryzysnye perezhyvaniya rodyteley// Materyaly nauchno-praktycheskoy konferentsyy «Anan'evskyye chtenyua – 2008»/ Pod. red. II. A. Tsvetkovoy, N. S. Khrustal'evoy. – SPb.: Yzd-vo SPbHU, 2008. – S. 154-155. 18. **Khorosheva E. V.** Sravnytel'noe yssledovanye semey, ymeyushchykh rebenka s normatyvnym y narushennym razvytyem// Psykholohycheskaya nauka y obrazovanye, 2010, # 5. – S. 52-58. 19. **Shypytsyna II. M.** «Neobuchaemy» rebenok v sem'e y obshchestve. Sotsyalyzatsyya semey s narushenyem yntellekta. – SPb.: «Dydaktyka Plyus», 2002. – 496 s. 20. **Shul'zhenko D. I.** Autyzm — ne vyrok / D. I. Shul'zhenko. – L'viv: Kal'variya, 2010. – 224 s. 21. **Baumrind D.** Parenting styles and adolescent development // Lerner R. M., Petersen A. C., Brooks-Gunn J. (eds). Encyclopedia of adolescence. V. 2. N. Y., 1992 (P. 746-758). 22. **Lamb M., Tamis-Lemonda C.** The role of the father: an introduction // The role of the father in child development. Wiley, New Jersey, 2004 (P. 1-32).

Авторський внесок: Руденко Л. М. – 50%, Федоренко М. В. – 50%.
Дата відправлення статті 17.03.17 р.

УДК 373.2.016:81–028.31

М.М. Свідерська
mary.com93@mail.ru

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУ РОЗУМІННЯ УСНОГО МОВЛЕННЯ ЯК СТРУКТУРНОГО ЕЛЕМЕНТУ ІМПРЕСИВНОГО МОВЛЕННЯ

Відомості про автора: Свідерська Марина, аспірант Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, Україна. У колі наукових інтересів: проблема розуміння усного мовлення дітьми з розладами спектру аутизму. Email: mary.com93@mail.ru

Contact: Graduate Student Svidersky Marina, Kamianets-Podilsky Ivan Ohienko National University, Kamianets-Podilsky, Ukraine. Academic interests: the problem of understanding speech Children with autism spectrum disorders. Email: mary.com93@mail.ru

---

1. Свідерська М.М. Розвиток імпресивного мовлення при нормальному онтогенезі та розладах спектру аутизму» / М.М.Свідерська // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2016. – С.125 – 130. - (Серія 19; вип. 32).

Свідерська М.М. Характеристика процесу розуміння усного мовлення як структурного елементу імпресивного мовлення. У статті розглядається розуміння усного мовлення дітьми як складовий елемент імпресивного мовлення, яке включає мотив та думку, є мовленнєвим рефлексом, позбавленим рухової активності. Розуміння мовлення описується як своєрідний засіб передачі інформації із зовнішнього мовлення мовця до внутрішнього мовлення слухача і тим самим демонструє взаємозв'язок та залежність цих двох процесів. Процес розуміння є способом зв'язку з навколишнім середовищем та основою для формування комунікативних навичок і набуття знань. Теоретичне узагальнення проблеми свідчить, що на розуміння мовлення впливають: сприймання зовнішнього оформлення слова та його змістовного наповнення; бажання слухача отримати інформацію, яка входить в коло його інтересів і полегшує її сприймання; супровідні невербальні засоби комунікації, які також містять певну інформацію для доповнення почутого; обсяг короткотривалої та довготривалої пам'яті, за рахунок яких утримується інформація до її повного опрацювання та ін.

Ключові слова: імпресивне мовлення, розуміння усного мовлення, сприймання мовлення, типовий онтогенез.

Свидерская М.М. Характеристика процесса понимания устной речи как структурного элемента импрессивной речи. В статье рассматривается понимание устной речи детьми как составной элемент импрессивной речи, которая включает мотив и мысль, является речевым рефлексом, лишенным двигательной активности. Понимание речи описывается как своеобразное средство передачи информации из внешней речи говорящего к внутренней речи слушателя и тем самым демонстрирует взаимосвязь и зависимость этих двух процессов. Процесс понимания является способом связи с окружающей средой и основой для формирования коммуникативных навыков и приобретения знаний. Теоретическое обобщение проблемы свидетельствует о том, что на понимание речи влияют: восприятие внешнего оформления слова и его содержательного наполнения; желание слушателя получить информацию, которая входит в круг его интересов и облегчает ее восприятие; невербальные средства коммуникации, которые также содержат определенную информацию для дополнения услышанного;

объем кратковременной и долговременной памяти, за счет которых содержится информация до ее полной обработки и др.

Ключевые слова: импрессивная речь, понимание устной речи, восприятия речи, типичный онтогенез.

Sviderska M. M. Characteristics of the process of understanding speech as a structural element of erosivnogo speech. The article discusses the understanding of speech by children as part erosivnogo broadcasting, which includes motive and opinion, is a speech reflex, devoid of physical activity. Speech understanding is described as a means of transferring information from external speech to internal speech, the listener and thereby demonstrates the interrelationship and dependence of these two processes. The process of understanding is a way of communication with the environment and the basis for the formation of communicative skills and the acquisition of knowledge. For a full understanding of the desired speech activity of the speaker and the listener. Scientists are understanding situational and contextual speech. The theoretical generalization of the problem shows that speech understanding is influenced by the perception of the appearance of the word and its substantive content; the desire of the listener to receive information, which is included in the range of his interests and facilitates its perception; the accompanying non-verbal means of communication that also provide some information to Supplement what is heard, to understand the implication stated do not necessarily have a high level of intellectual abilities, however, the person should have a sensitivity to emotions; the volume of short-term and long-term memory, which contains information prior to its processing, etc. Violation fanimation processes manifested in the perception of the sound complex that is not attached to the word informative. Sometimes phrases and sentences perceived by ear seem to be an unknown language or simply a set of sounds that constitute noise.

Key words: impresive speech, understanding of speech, speech perception, the typical ontogeny.

Постановка проблеми. Розуміння мовлення є своєрідним засобом передачі інформації із зовнішнього мовлення мовця до внутрішнього мовлення слухача і тим самим демонструє взаємозв'язок та залежність цих двох процесів.

Л.С.Виготський виявив, що від розуміння мовлення людиною залежить те, як вона пізнає та сприймає світ. Адже сприймаючи мовлення, аналізуючи інформацію, яку воно містить у собі, ми набуваємо певних знань про навколишнє середовище та різні сфери нашого життя. Процес розуміння стає не лише способом зв'язку з навколишнім, а й фундаментом становлення комунікативних навичок, подальшого набуття знань. На основі сприймання та обробки зовнішнього мовлення від раннього дитинства люди оволодівають

знаннями про світ, вміння, життєві навички, правила і норми поведінки, традиції, звичаї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема імпресивного мовлення досліджується у різних наукових галузях: психології (Б.Ф.Баєв, Л.С.Виготський, П.Я.Гальперін, Н.І.Гез, Д.Б.Ельконін, І.О.Зімня, О.Р.Лурія, І.О.Синиця, О.М.Соколов, Т.М.Ушакова та ін.), логопедії (Р.І.Лалаєва, Р.Є.Лєвіна, Є.Ф.Соботович, М.Є.Хватцев та ін.), психолінгвістика (М.І.Жинкін, О.О.Леонтьєв та ін.), лінгвістика (Н.І.Гез, Т.О.Ладиженська, А.Л.Погодін, З.М.Цветкова та ін.). Зокрема, Л.С.Виготський описав особливості внутрішнього мовлення; П.Я.Гальперін дослідив зв'язок імпресивного мовлення з розумовими операціями; М.І.Жинкін порівняв швидкість процесу внутрішнього та зовнішнього мовлення. Водночас ґрунтовного міждисциплінарного теоретичного узагальнення проблеми процесу розуміння усного мовлення не здійснювали. Це підкреслює актуальність наукової теми.

Метою нашого дослідження є теоретичний аналіз процесу розуміння усного мовлення як структурного елементу імпресивного мовлення, результати якого висвітлено у статті.

Основний матеріал. Проблема розуміння усного мовлення потребує ґрунтовного вивчення його складових. Науковці (О.Р.Лурія, Є.Ф.Соботович, М.Є.Хватцев та ін.) класифікують форми мовлення, проаналізуємо відповідні наукові теорії.

М.Є.Хватцев виділяє дві форми мовлення: зовнішнє (експресивне) і внутрішнє (імпресивне) мовлення [5]. М.Жинкін, І.Зімня, О.Леонтьєв та ін. виділяють три форми – зовнішнє усне, зовнішнє писемне та внутрішнє мовлення. Л.С.Цветкова описує 3 види мовлення, серед яких: Зовнішнє (усне) мовлення, в складі якого експресивне та імпресивне; писемне мовлення; внутрішнє мовлення [4; 6].

О.Р.Лурія виділяє експресивне та імпресивне мовлення [4]. Вчений визначає експресивне мовлення як передачу інформації у формі активного усного або писемного мовлення [6, с. 226].

До структури експресивного мовлення вчений включає мотив до мовлення; загальну думку, яка набуває вигляд схеми і переходить у внутрішнє мовлення; власне мовлення. Він пише, що сприймання та розуміння усного і писемного мовлення називається імпресивним мовленням (внутрішнім мовленням). Науковець пояснює його як шлях від сприймання зовнішнього мовлення іншої людини, який відбувається у такій послідовності: сприймання інформації закодованої в фонамах, словах, фразах, реченнях чи текстах; переробка цієї інформації; співвіднесення сказаного із вже набутими знаннями для повного розуміння [4, с. 298]. На етапі розуміння відбувається обробка отриманої інформації; виділення основного сенсу сказаного; синтез найважливішого у скорочену форму висловленого у вигляді схеми, яка

переноситься у внутрішнє мовлення. Отже, спільною ланкою цих процесів є внутрішнє мовлення, яке взаємопов'язує експресивне та імпресивне мовлення [4].

В.Гумбольдт зазначав, що внутрішнє мовлення є проміжною ланкою, між зовнішнім мовленням та мисленням [3]. Він вважав, що за допомогою мовлення можна впливати на розвиток внутрішнього мовлення та на хід думок слухача.

Внутрішнє мовлення, на думку Л.С.Виготського, починає розвиватись на основі егоцентричного мовлення, тобто такого, яке не є зверненим до слухача [3]. Часто діти використовують його для контролю своїх дій. Вчені (А.Богущ, В.П.Глухов, В.С.Мухіна та ін.) дослідили, що в процесі гри або під час виконання складної роботи діти коментують все те, що роблять [3]. Згодом це мовлення поступово скорочується у своєму обсязі, набуває вигляду звичайної схеми, потім стає шепітним і переходить до мовчазного проговорювання (внутрішнього мовлення). Воно не є засобом спілкування, проте допомагає зберігати та опрацьовувати сприйнятий матеріал, готує інформацію для перенесення її у зовнішнє мовлення, за допомогою якого і відбувається озвучення думок.

Л.С.Виготський виділив та описав особливості внутрішнього мовлення. Першим зазначив те, що у складовій структурі речення переважають присудки, а підмети майже відсутні [2]. Він дослідив, що у своїй розумовій діяльності людина використовує внутрішнє мовлення, яке має згорнутий вигляд, більш стислу форму ніж зовнішнє. Воно стає фундаментом для подальшого висловлювання [3]. Це пояснюється тим, що в процесі внутрішнього проговорювання для себе людина розуміє, про кого та про що ведеться мова, і не потребує зайвих уточнень. Такий спосіб спрощення висловлювань робить імпресивне мовлення ще згорнутішим, але не впливає на змістовий компонент.

Наступною особливістю Л.С.Виготський виділяє скорочену вимову звукокомплексу у словах [3]. Він зазначає, що в процесі внутрішнього промовляння відбувається спрощення вимови слів, часто це має вигляд зменшення наповнюваності слова звуками, відсутність їх закінчень або вимова лише приголосних, ігноруючи голосні. Враховуючи попередні особливості, Л.С.Виготський виділив ще одну, а саме: співвідношення змістової сторони висловлювань з їх зовнішньою формою [2]. В експресивному мовленні зовнішня форма є сталою незалежно від контексту, а зміст змінюється відповідно до будови речень. У внутрішньому мовленні вся увага спрямована на смисл слова, а не на його значення [2]. Ще однією особливістю Л.С.Виготський називає злиття слів [3]. У цьому випадку іменник утворюється в результаті поєднання двох і більше слів та фраз; слова складаються з їх основ або частин. Описана особливість є одним із способів зробити

мовлення більш стислим. При цьому кожне слово, фраза мають максимальне змістове наповнення.

А.Р.Лурія писав, що стан лобної долі мозку (яка відповідає за програмування діяльності) впливає на внутрішнє мовлення та його смислове наповнення більше, ніж інші відділи [4].

Дж. Міллер зазначав, що імпресивне мовлення є таким, яке не супроводжується звуком, тобто «німе мовлення» [2, с. 277]. Л.С.Виготський, П.Я.Гальперін, М.Мюллер описували таку особливість імпресивного мовлення як відсутність звуку, беззвучне мовлення [3]. Л.С.Виготський зазначав, що відсутність звуку є основною відмінністю внутрішнього мовлення від зовнішнього. Мовлення про себе є таким, яке ніхто не чує, хоча воно може супроводжуватись мінімальними скороченнями м'язів органів артикуляційного апарату [3]. В.П.Глухов зазначив, що за результатами досліджень, під час сприймання мовлення (слухання) спостерігаються м'язеві скорочення органів артикуляційного апарату, які імітують вимову усього почутого [3]. Отже, слухач наче повторює все сказане, роблячи мінімальні (майже непомітні) рухи, які забезпечують більш точне сприймання інформації [3].

О.Р.Лурія виявив механізм імпресивного мовлення [3]. Першим елементом цього механізму є правильне сприймання та розрізнення фонем. Це залежить від сформованості фонематичного слуху та фонематичного сприймання. О.М.Гвоздев, Р.С.Левіна, М.А.Савченко Г.В.Чіркїна та ін. вважали правильний розвиток фонематичних процесів запорукою звукового аналізу та синтезу [3]. Ці процеси допомагають розрізнити та розпізнавати фонемати для подальшого встановлення звукової структури слова та його цілісності. Якщо порушується розрізнення фонем, слова сприйматимуться, але їх значення буде втрачено [3]. М.Є Хватцев писав про те, що фонематичний слух допомагає сприймати сукупність звуків як ціле слово, яке містить в собі смислову інформацію [5 с.18].

Для нормального формування фонематичного слуху, на думку Л.С.Цветкової, важливе правильне розуміння слова, адже зміна лише одного звука у слові може кардинально змінити його сутність [3]. Тобто прослідковується взаємозалежність цих двох процесів. Дитина має чітко сприйняти звуковий комплекс слова та правильно співвіднести його з відповідним образом [3].

Наступним елементом О.Р.Лурія називає розуміння слів, яке при неправильному розпізнанні фонем та їх співставленні, може бути втраченим [4]. Слово, яке несе в собі певну інформацію, може змінювати зміст сказаного, залежно від того, яким чином воно включене у висловлення. Так, в одному реченні слово несе першочергову інформацію, а в іншому – воно не береться до уваги. Крім того, дитина має навчитись обирати слова, які містять в собі інформацію та є

важливими для розуміння змісту і водночас – ігнорувати ті, які є несуттєвими.

Останньою і найскладнішою складовою механізму О.Р.Лурія називає розуміння фраз та речення [4]. Для правильного функціонування необхідною є співпраця декількох елементів, а саме: мовленнєвої пам'яті, симультанного синтезу, аналізу змісту. Розглянемо детальніше кожен з них. Для правильного розуміння всього речення, особливо якщо воно об'ємне, необхідно підключати мовленнєву пам'ять. Вона дає змогу втримувати усі структурні елементи сказаного і пов'язати їх для цілісного розуміння, а не кожного слова окремо. М.І.Жинкін писав про те, що ще до оволодіння мовленням діти перебувають в суспільстві, де їх оточують різні речі, відбуваються події [4, с. 297]. Усе це закарбовується в пам'яті у вигляді сенсорної інформації, тобто такої, яка отримана за участі різних сенсорних систем, на основі цих знань формуються комунікативні навички [3].

Розуміння тексту, пише Н.Г.Пахомова, відбувається завдяки синтезу отриманої інформації у його скорочений вигляд, як у внутрішньому мовленні [6]. Воно залежить від вміння втримувати інформацію в пам'яті та логічно її пов'язувати для зв'язного і цілісного сприймання. Коли розмова безпосередньо стосується ситуації в якій перебувають співрозмовники, полегшується процес розуміння мовлення, який вже не потребує детального опису, а може обмежитись простими реченнями [6]. Для розуміння речень і текстів, на думку Н.Г.Пахомової, важлива участь мовленнєвої пам'яті. Отримуючи інформаційний потік, потрібно втримати його у пам'яті в повному обсязі від початку до закінчення. Через малий обсяг мовленнєвої пам'яті може порушуватись розуміння мовлення [6].

Для розуміння підтексту сприйнятого мовлення, людина робить аналіз найважливіших складових висловлювання, що є кінцевим елементом у цьому складному механізмі [4]. За допомогою аналізу, виділяють основну думку, її властивості та їх взаємоз'язок. Ця інформація опрацьовується і вибудовується логічна завершеність думки.

Розглянемо детальніше складові імпресивного мовлення за Є.Д.Хомською [6]. Першою складовою вона зазначає сприймання інформації, що переносить уявлення про предмети та явища з навколишнього світу до свідомості людини, налагоджує зв'язки між ними. Від якості сприймання матеріалу залежить його розуміння та подальша комунікативна діяльність. Вчена виділила такі види сприймання мовлення [6]: за обсягом: повне і часткове; за якістю: глибоке і поверхнєве; за рівнем розуміння: об'єктивне або помилкове; за темпом: швидке і повільне.

І.М.Богданова узагальнила характерні риси та властивості сприймання мовлення, а саме: предметність, цілісність, осмисленість, константність [1]. Предметність як властивість передбачає сприймання предмета та його співставлення з відомою інформацією. Цілісне сприймання предмета (навіть, якщо відсутня його незначна ознака) на основі сукупності його характеристик передбачає сприймання предмета мовленнєвої діяльності в цілому. Осмислення залежить від віку та досвіду слухача, тому що отримавши інформацію, відбувається співвіднесення її з вже збереженою, яка була набута на основі життєвого досвіду. Константність забезпечує відносно стале сприймання предмета, навіть при незначній зміні його характеристик та властивостей [6].

Наступним етапом сприймання мовлення Є.Д.Хомська виділяє переробку інформації або іншими словами – її осмислення [6]. Цей процес відбувається в тісній співпраці з розумовими операціями внаслідок чого встановлюються зв'язки між словом та його образом, з'ясовується сутність та його функціональні ознаки. І.М.Богданова описала дії, які входять до процесу осмислення [1]:

1) аналіз властивостей та ознак відбувається на основі аналізаторних систем, за допомогою яких отримуємо уявлення про якість предмета;

2) їх логічне узагальнення, в процесі якого всі якості розглядаються цілісно, але з поміж них виділяють найсуттєвіші та найбільш інформативні;

3) формування понять та узагальнюючих висновків на основі сформованих причинно-наслідкових зв'язків в процесі розумової діяльності;

4) переробка практичного значення та достовірності висновків.

Процес переробки та осмислення інформації є складнішим за попередній, оскільки в ньому задіяні майже всі розумові процеси, можуть виникати труднощі при пошуку та виділенні відмінностей [1].

Останньою складовою імпресивного мовлення Є.Д.Хомська зазначає співставлення з набутими знаннями [6]. Вона пов'язана із попередніми і також залежить від обсягу набутих знань та досвіду, віку слухача та сфери його діяльності чи зацікавленості та ін. На основі вже наявних знань відбувається співставлення отриманої інформації та її засвоєння. Розуміння усного мовлення, як складова імпресивного мовлення є процесом, під час якого людина знаходить смисл сказаного, прихований у сукупності мовленнєвих сигналів, та співвідносить його із ситуацією. Якщо інформація подається неоднозначно, вона може бути неправильно сприйнятою.

Л.С.Цветкова надає велике значення мовленню як засобу спілкування та мислення [3]. Вона пише, що мовлення безпосередньо

пов'язане з усіма психічними процесами та бере участь в їх розвитку та функціонуванні [3].

М.І.Лісіна зазначає, що для повноцінного розуміння мовлення потрібна активність як мовця, так і слухача [3]. О.М.Гвоздев, М.І.Лісіна, Р.В.Павелків та ін. виділяють розуміння ситуативного мовлення та контекстного [3]. Розуміння ситуативного мовлення виникає раніше та характеризується тим, що діти раннього віку (у яких тільки формується мовленнєва діяльність) розуміють звернене мовлення в певній ситуації, коли інформація пов'язана з тими умовами, в яких вони перебувають [3]. На початку життя дитини, більшу активність проявляють батьки, які й формують ситуативне розуміння, спілкуючись з нею в певній ситуації. Цей процес є базовим для формування контекстного розуміння сказаного, яке формується на основі ситуативного і вже не є пов'язаним із ситуацією, в якій перебуває слухач. Тобто, інформація вичерпного характеру, яку доносить мовець, може бути заснована на вже відомих подіях із життя і не потребує її безпосереднього впливу.

На якість сприймання мовлення впливає готовність слухача та його зацікавленість у бесіді, зазначає Н.Г.Пахомова. Якщо він не готовий отримати інформацію, то рівень та якість її засвоєння значно знижується [6].

Щоб розуміти підтекст сказаного, на думку О.Р.Лурія, не обов'язково мати високий рівень інтелектуальних здібностей, проте людина має мати чутливість до емоцій [4]. Адже для повного розуміння мовлення, вона має вміти зчитувати невербальну інформацію, яка надходить із жестами, мімікою, інтонацією та ін. В ідеалі правильно сприйняти та зрозуміти зміст сказаного допомагає поєднання вербальних засобів комунікації з невербальними. Перші відіграють суто інформативну роль, тобто надають потрібну для передачі інформацію, інші – показують ставлення мовця до сказаного. Якщо вміти правильно сприймати та розпізнавати жести, міміку, пози, то з їх допомогою текст стає більш інформативним [4].

М.Є.Хватцев також виділив емоційну складову мовлення як таку, що впливає на рівень сприймання [5]. Водночас, якщо слухачу подобається манера, виразність та інші невербальні засоби комунікації, що супроводжують мовлення, то і якість сприймання покращується [5]. М.Є.Хватцев описував невербальні засоби комунікації як спосіб покращити рівень розуміння зверненого мовлення [5]. Він також зазначав, що за допомогою рухів тіла та міміки можна передати потрібну інформацію. Комплексне використання невербальних засобів комунікації на рівні з мовленням допомагає сприйняти зміст почутого [5].

Л.С.Цветкова вважає, що на розуміння мовлення впливають не лише сприймання значень слів, фраз, розуміння їх смислу й мотиваційна

сфера, яка заключається у ставленні людини до сказаного, допомагає більш точно його зрозуміти [3]. Коли вона слухає щось, що її не цікавить або є незрозумілим, сконцентрованість знижується і більша частина сказаного не береться до уваги, в результаті – низький рівень розуміння або взагалі його відсутність. Якщо ж мова йде про подію чи ситуацію, що добре відома і входить у сферу інтересів – докладають максимальні зусилля для того, щоб всю інформацію отримати і зрозуміти. Тому мотиваційна сфера значно впливає на розуміння мовлення [3].

За розуміння мовлення відповідає задній відділ верхньої скроневої звивини домінантної (частіше лівої) півкулі мозку, названий зоною Верніке (сенсорного мовлення), на честь Карла Верніке, який встановив цей зв'язок [4]. Психоневролог першим дослідив та описав вплив ураження цієї зони на розуміння: коли людина чує слова, фрази, речення, які не несуть для неї жодної інформації. У зоні сенсорного мовлення співставляється отримана інформація у вигляді коду з образами та поняттями, накопиченими за життя та практичну діяльність. Якщо у зоні Верніке є органічне порушення, то людина намагається сприйняти почуте, але не може зрозуміти його загальний зміст. За умови підключення здогадок та невербальних засобів комунікації, можливе сприймання зовнішнього мовлення, натомість розуміння певного значення є практично неможливим [4].

Висновки. Отже, аналіз літературних джерел дозволяє виділити фактори, які впливають на якість розуміння усного мовлення: рівень розвитку особистості та мовленнєвого розвитку; сформованість фонематичних процесів; розуміння граматичних структур та зв'язків (зв'язку звуків у слові, слів у речення, речень у тексті); взаємозв'язок з короткотривалою та довготривалою пам'яттю; досвід людини, її потреби та інтереси; зацікавленість слухача предметом розмови, його мотиваційна сфера; вміння зчитувати невербальні засоби комунікації. Перспективою нашого дослідження є розробка методики для дослідження розуміння усного мовлення при нормальному онтогенезі та розладах спектру аутизму.

Бібліографія

1. Богданова І.М. Соціальна педагогіка : навч. посіб. [для студентів і викладачів ВНЗ] / Інна Михайлівна Богданова – К. : Знання, 2008. – 343 с.
2. **Выготский Л.С.** Мышление и речь / Лев Семёнович Выготский – М. : Астрель, 2011. – 640 с.
3. **Глухов В.П.** Основы психолінгвистики : учеб. пособие [для студентов педвузов] / Вадим Петрович Глухов. – М.: АСТ: Астрель, 2005. – 351 с.
4. **Лурия А.Р.** Основы нейропсихологии : учеб. пособие [для студ. учреждений высш. проф. образования] / Александр Романович Лурия. – М. : «Академия», 2013. – 384 с.
5. **Хватцев М.Е.** Логопедия : [Пособие для студентов пед.

институтов и учителей специальных школ] / Михаил Ефимович Хватцев. – М.: Учпедгиз., 1959. – 476 с. 6. **Хомская Е.Д.** Нейропсихология / Евгения Давыдовна Хомская – СПб. : Питер, 2005. – 496 с. – (Серия «Классический университетский учебник»).

References

1. **Bogdanova I.M.** Social'na pedagogika : navch. posib. [dlja studentiv i vikladachiv VNZ] / Inna Mihajlivna Bogdanova – K. : Znannja, 2008. – 343 s. 2. **Vygotskij L.S.** Myshlenie i rech' / Lev Semjonovich Vygotskij – M. : Astrel', 2011. – 640 s. 3. **Gluhov V.P.** Osnovy psiholingvistiki : ucheb. posobie [dlja studentov pedvuzov] / Vadim Petrovich Gluhov. – M.: АСТ: Astrel', 2005. – 351 s. 4. **Lurija A.R.** Osnovy nejropsihologii : ucheb. posobie [dlja stud. uchrezhdenij vyssh. prof. obrazovanija] / Aleksandr Romanovich Lurija. – M. : «Akademija», 2013. – 384 s. 5. **Hvatcev M.E.** Logopedija : [Posobie dlja studentov ped. institutov i uchitelej special'nyh shkol] / Mihail Efimovich Hvatcev. – M.: Uchpedgiz., 1959. – 476 s. 6. **Homskaja E.D.** Nejropsihologija / Evgenija Davydovna Homskaja – SPb. : Piter, 2005. – 496 s. – (Serija «Klassicheskiy universitetskij uchebnik»).

Авторський внесок: Свідерська М. – 100%
Дата відправлення статті 12.03.17 р.

УДК 376-056.3: 316.613:159.973

А. І. Стригунова
salyona@outlook.com

СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВЕ ОРІЄНТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

Відомості про автора: Стригунова Альона, аспірант Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна. У колі наукових інтересів: розвиток комунікативних умінь у молодших школярів з порушенням розумового розвитку на уроках соціально-побутового орієнтування. Email: salyona@outlook.com

Contact: Strygunova Alona, graduate student of the Institute of Special Pedagogy NAPS Ukraine, Kyiv, Ukraine. Academic interests: development communicative skills in primary school children with intellectual disabilities